

ΙΟΥΣΤΙΝΗ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ-ΑΡΓΥΡΗ

Για την αγάπη
των άλλων

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Για την αγάπη των άλλων**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Ιουστίνη Φραγκούλη-Αργύρη
ΘΕΩΡΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κυριάκος Αθανασιάδης
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνα Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© Ιουστίνη Φραγκούλη-Αργύρη, 2009
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2009

Πρώτη έκδοση: Σεπτέμβριος 2009, 3.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-453-662-7

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΙΟΥΣΤΙΝΗ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ-ΑΡΓΥΡΗ

Για την αγάπη των άλλων

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ
ΤΗΣ ΙΟΥΣΤΙΝΗΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ-ΑΡΓΥΡΗ

Η μοναξιά ενός ασυμβίβαστου, Εκδ. Εξάντας, 2000

The Lonely Path of Integrity, Exandas Publishers, 2002

Η Παρακαταθήκη – The Legacy,

Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2005

Ψηλά Τακούνια Για Πάντα,

Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2006

Ημερολόγιο Αβάνας – Η Κούβα στο Λυκόφως του Κάστρου,

Εκδ. Ηλέκτρα, 2008

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορεί:

Πετάει, πετάει το σύννεφο, 2003

*Αφιερωμένο εξαιρετικά
στην Αντρέα και τον Γιάννη Κατσιματίδη:
με την ευχή να νικήσει η ελληνικότητά τους στο διηνεκές*

Θα νικήσει η μεγάλη γενιά Σου στη γη; Θα νικήσει;
ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ, «Η Κορυφή της Νισύρου»

Η ζωή είναι μεγαλύτερη από την αγάπη.
ΤΖΑΝΝΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗ-ΚΑΤΣΙΜΑΤΙΔΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	13
Ο ταχυδρόμος	17
Το όνειρο της Αμερικής	33
Τα αμίλητα γράμματα	50
Ένας αναπάντεχος έρωτας	64
Το αίνιγμα της Κασσιανής	79
Το καλοκαίρι του αποχαιρετισμού	95
Μια καινούργια σελίδα	112
Η προσαρμογή	129
Στο εμπορικό	148
Αναπάντεχη συνάντηση	164
Το πεπρωμένο φυγείν αδύνατον	180
Τα πρώτα σύννεφα	195
Η επιστροφή στο νησί	214
Αποχωρισμοί	230
Φοιτητές στην Αθήνα	246
Η ακύρωση της ελπίδας	262

Νυν υπέρ πάντων αγών	279
Μέρες τρόμου	297
Μισή χαρά	314
Εν αναμονή	331
Η κατάρρευση	347
Γάμοι σε αναμονή	362
Μια θυσία	378
Έντεκα γάμοι μ' ένα κουστούμι	392
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	399
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	401

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ήταν καλοκαίρι του 2005. Το γιοτ αγκυροβόλησε στα νερά της Νισύρου για να γιορτάσουν οι καλεσμένοι επιβάτες μαζί με τους οικοδεσπότες Τζον και Μάργκο Κατσιματίδη την Παναγιά τη Σπηλιανή της Νισύρου. Ανάμεσα σ' αυτούς βρισκόμασταν ο γιος μου Αλέξανδρος και η υπογράφουσα αυτό το βιβλίο.

Ανεβήκαμε τα τόσα σκαλοπάτια ασθμαίνοντας και λοξοκοιτώντας κάτω μακριά το πέλαγος που αγρίευε στην ανθρώπινη παρουσία. Χωθήκαμε στην Παναγιά των Βράχων (όπως καταγράφεται στο μυθιστόρημα) κι ανάψαμε τα κεριά μας με κατάνυξη τιμώντας το θρησκευτικό συναίσθημα που ανάβλυζε από το περιβάλλον και τις εικόνες. Εκεί ένιωσα πραγματικά το βάθος του ορθόδοξου θρησκευτικού πολιτισμού μου.

Ύστερα κατηφορίσαμε πάλι τα μύρια σκαλοπάτια της Χριστιανοσύνης και χωθήκαμε στο σκάφος για να υποδεχτούμε τους επίσημους του νησιού και μαζί τους ντόπιους συγγενείς τού Τζον.

Ανάμεσά τους γλίστρησε η πρωτοξαδέλφη Δέσποινα Εμμανουηλίδη με το μελαχρινό πρόσωπο και τα λαμπερά μαύρα της μάτια. Όταν οι συνδαιτυμόνες αποχώρησαν μετά τα γλυκίσματα και τους καφέδες, εκείνη έμεινε μαζί μας πρόσχαρη και ζεστή να κανακέψει τον ξάδερφο Τζον, τη Μάργκο, την Αντρέα και το μικρό τους Γιάννη.

Και τότε, ως εξ ουρανού, η Δέσποινα άρχισε ενώπιον όλων ημών των ξένων να ξεδιπλώνει με χειμαρρώδη λόγο την ιστορία της μητέρας τού Τζον. Η θεία της η κυρα-Δέσποινα, η σεμνή γυναίκα της δωρικής Νισύρου, νίκησε την απογοήτευση ενός χαμένου έρωτα, τίμησε τις παραδόσεις του τόπου της και ξέφυγε μια μέρα με τον άντρα της και το νεογέννητο γιο της για να βρει το μεγάλο όνειρο της Αμερικής.

Ο Τζον, που ως εκείνη τη στιγμή αγνοούσε την προσωπική ιστορία της μάνας του, ξέσπασε σε λυγμούς ανακαλώντας στη μνήμη του την ομορφιά και τη γενναιότητα της ψυχής της. Κι εγώ ορκίστηκα εκεί στο απρόσωπο σαλόνι ενός γιοτ πως αυτή η γυναίκα θα γινόταν η ηρωίδα του πιο τρυφερού βιβλίου μου.

Τα χρόνια πέρασαν και συγκέντρωνα υλικό και φίλους από τη Νίσυρο για να μάθω τούτο το κακοτράχαλο νησί του ηφαιστείου. Κι ύστερα, μια μέρα, επισκέφθηκα ξαφνικά την ξαδέλφη Δέσποινα Εμμανουηλίδη στο σπίτι της στο Χολαργό, για να μου αφηγηθεί την ιστορία της αγαπημένης της θείας.

Εκείνη με περίμενε με τα παραδοσιακά τραταρίσματα της Νισύρου και μου άνοιξε την πόρτα της οικογενειακής ιστορίας των Εμμανουηλίδηδων. Μου μιλούσε επί ώρες για τη μάνα τού Τζον, τον ατυχή της έρωτα κι όλα αυτά που επακολούθησαν χαράσσοντας τη μοίρα ενός ολάκερου νησιού.

Κι έμεινα εκεί καρφωμένη στα μάτια και τα λόγια της Δέσποινας, που την ευχαριστώ από καρδιάς για την κατάθεσή της, για τα φιλέματά της, για την πληθωρική της προσωπικότητα.

Όσα θα διαβάσετε περιπλέκονται γύρω από την αληθινή προσωπική ιστορία της μητέρας τού Τζον Κατσιματίδη. Πήρα την άδεια από τις οικογένειες Εμμανουηλίδη-Κατσιματίδη να πλάσω με μια κάποια ελευθερία ένα μυθιστόρημα με φανταστικούς ήρωες, διαλόγους και μύθο, πατώντας όμως στα αληθινά γεγονότα που ξετυλίχθηκαν λίγο μετά τον πόλεμο στα βάθη του μακρινού και αμείλικτου Αιγαίου.

Ο ταχυδρόμος

«Μάνα, μάνα, τρέξε! Βγες έξω στο μαχαλά, ο ταχυδρόμος ο Μερακλής σου φέρνει γράμμα απ' τον πατέρα. Γράμμα απ' την Αμέρικα! Βιάσου, μάνα, δεν ακούς; Ο ταχυδρόμος, σου λέω. Ήμουνα κάτω στο λιμάνι. Περίμενα όλη μέρα να φτάσει το καϊκι απ' τη Ρόδο να φέρει τα γράμματα».

Η κοπελίτσα, ίσαμε δώδεκα χρονών –θα 'ταν δε θα 'ταν–, όρμησε στο σπίτι λάμποντας από χαρά. Ο ιδρώτας έτρεχε στο προσωπάκι της απ' την αδημονία να δει τη μάνα της να ξεπροβάλλει από το σπίτι για να παραλάβει το γράμμα που είχε διασχίσει τα πέλαγα για να φτάσει ίσαμε εδώ, στο μακρινό νησί του Αιγαίου.

Η Τζαννή σκούπισε τα χέρια, τα γεμάτα από φρέσκο κρεμμυδάκι που έκοβε για το μαγείρεμα, κι έτρεξε κάτω να παραλάβει την πολύτιμη επιστολή. Οι μυρωδιές απ' τα λαχανικά που άχνιζαν στην κατσαρόλα –κολοκυθοκορφάδες με μέντα και πατάτες– ανάδιδαν ένα σύννεφο καπνού στην κουζίνα.

«Ε! Κόπιασε, κυρ Μερακλή. Τι καλά μαντάτα μάς φέρνεις;» είπε τρέχοντας με λαχτάρα στην πέτρινη αυλή, τη φρεσκοβαμμένη με ασβέστη.

«Έχεις γράμμα απ' την Αμέρিকা, κυρα-Τζαννή μου. Το γραμματόσημο το λέει καθαρά πως είναι από κείνα τα μέρη».

«Κόπιασε να σε φιλέσω, κυρ Μερακλή. Ένα λουκούμι, ένα ποτήρι κρύο νερό να ξεδιψάσεις... Τι λαχταράς;»

Όμως ο Μερακλής παρέδωσε βιαστικά το φάκελο κι έστριψε την πλάτη. Αναχώρησε για τον πάνω μαχαλά, καθώς στην πολυκαιρισμένη υφασμάτινη σακούλα του από άγριο λινάρι είχε κι άλλα γράμματα να παραδώσει σε οικογένειες που περίμεναν τον επιούσιο μέσα απ' αυτά τα εμβάσματα των συγγενών εξ Αμερικής.

Η Μαργαρίτα τρίφτηκε στο φουστάνι της μάνας της, κοιτώντας τη με λατρεία, καθώς το χαμόγελο άνοιξε στα μαραμένα χείλια της έστω και για μια στιγμή.

Τράβηξε να χωθεί στο σπίτι η Τζαννή, να μείνει μονάχη με το γράμμα, αφού ήταν το τακτικό ραντεβού με τον άντρα της, που το 'χε σκάσει με τα καράβια να κατακτήσει μια καλύτερη ζωή στην Αμέρিকা και να γυρίσει μια λαμπερή μέρα να τους πάρει όλους στην πλούσια γη της επαγγελίας, εκείνην και τα τρία παιδιά τους: τη Μαργαρίτα, τον Αθανάση και το Μανώλη τους.

Άνοιξε, με τρεμάμενα απ' τη συγκίνηση χέρια, το γράμμα κι από μέσα ξεπρόβαλε μια άγραφη καρτ-ποστάλ με

το Άγαλμα της Ελευθερίας κι ένα πενηντάρικο, ένα πράσινο αμερικάνικο νόμισμα διπλωμένο και φθαρμένο απ' το πέρασμα τόσων και τόσων αμερικάνικων χεριών.

«Τι γράφει, μάνα, ο πατέρας; Πότε έρχεται να μας δει; Θα 'ρθει στ' αλήθεια να μας πάρει κι εμάς στην Αμέρিকা;»

Η Τζαννή γύρισε την πλάτη στην πρωτοκόρη της κι ένα πικρό δάκρυ αυλάκωσε το ηλιοκαμένο νησιώτικο πρόσωπό της. Το σκούπισε με την ανάποδη του χεριού μη δώσει λαβή στη μοναχοκόρη για στενάχωρες ερωτήσεις. Ανέβηκε πάνω στο δωμάτιο κι έκρυσε μέσα στο αχυρένιο στρώμα το πολύτιμο πενηντάρικο, το τακτικό αλλά μοναδικό σημείο ζωής του κύρη της εδώ και μια πενταετία, αφότου έφυγε μακριά στα ξένα. Χάιδεψε την καρτ-ποστάλ με το Άγαλμα της Ελευθερίας και την κατάχωσε προσωρινά κάτω από το μαξιλάρι της. Ήθελε να νιώσει την παρουσία του άντρα της νωπή απ' το ταξίδι. Θα τη χάιδευε μέρες και μέρες, ώσπου να φτάσει ο επόμενος φάκελος από τα ξένα.

Πού να μολογήσει η Τζαννή το βαθύ πόνο της για τον άντρα που αγάπησε και παντρεύτηκε κρυφά παρά τις επιφυλάξεις του πατέρα της! Σε ποιο αδέρφι της να παραπονεθεί για τον Στρατή Αημανατίδη, που τον ερωτεύτηκε στην Πόλη, γιατί είχε μάτι αστροπελέκι, μπόι δυο μέτρα και μια λεβεντιά σαν άλλον κανέναν;

Τούτος ο άντρας είχε μπει σε μπελάδες με τους Τούρκους στην Πόλη γιατί δεν ανεχόταν μύγα στο σπαθί του.

Δυσκόλεψε τη ζωή του πρωτοσύγκελλου πατέρα της στο Πατριαρχείο με τους Τούρκους, καθώς τον καλούσαν στο καρακόλι κάθε τρεις και λίγο για τις αντρεισούνες και τα καμώματα του γαμπρού του εις βάρος του καθεστώτος. Όσπου ο μακαρίτης ο παπα-Λάμπρος –ν’ αγιάσουνε τα κόκαλά του– τους μάζεψε όλους ξαφνικά, εκείνη και τα πέντε αδέρφια της με τους γαμπρούς και τις νυφάδες, και τους εξαπέστειλε μέρα μεσημέρι με χιώτικο καράβι στο αιγαιοπελαγίτικο νησί τους. Είχε μείνει χήρος ο παπάς στην Πόλη κι η μόνη του έγνοια ήτανε τα παιδιά του. Να φύγουν να σωθούν από τους Τουρκαλάδες που ζητάγανε αφορμή για να δυσκολεύουν τη ζωή των Ελλήνων τής αείποτε Βασιλεύουσας...

Η γαλλοθρεμμένη Τζαννή και οι μεγαλύτερες αδελφάδες της με τους γαμπρούς προλάβανε και πήρανε μονάχα τα πλουμιστά τους ρούχα και λίγες λίρες φυλαγμένες από τον παπα-Λάμπρο στο σεντούκι για την προίκα τους. Η Τζαννή έβαλε μέσα στα πράματά της και μια ντουζίνα χρυσά κουταλάκια του γλυκού που της είχε κάμει δώρο ο Πατριάρχης για το γάμο της με τον «αντάρτη», όπως τον αποκαλούσε το Στρατή της τιμητικά ο άγιος άνθρωπος.

Έτσι βρέθηκαν στο πατρογονικό νησί, ξένοι ανάμεσα σε ξένους. Τ’ αδέρφια του μακαρίτη του πατέρα τους δεν τους καλοδέχτηκαν, γιατί ο ερχομός τους θα οδηγούσε μοιραία και αναπόφευκτα σε μοιρασιά της οικογενειακής

περιουσίας. Και ποια περιουσία δηλαδή; Ένα μπουκούνι σπίτι, που θα το 'παιρνε έτσι κι αλλιώς η πρωτοκόρη της οικογένειας, η Καλλιόπη. Οι άλλες δυο, η Τζαννή και η Κατίνα, ξέμειναν με κάτι χωράφια πάνω στις ξερολιθιές να βοσκολογάνε πρόβατα με τους άντρες τους.

Όμως ο Στρατής δεν άντεχε να βλέπει τη γυναίκα του να μένει στο καλύβι πάνω στο βουνό, κι εκείνος να 'ναι καταδικασμένος να ποτίζει απ' το πηγάδι τον κηπάκο με τα οπωρικά, ίσα να βγαίνουν τα λαχανικά της οικογένειας, που είχε γίνει πενταμελής κιόλας με τα τρία βλαστάρια που του 'φτιαξε η Τζαννή του.

Ήτανε καλός μάστορας του ξύλου ο Στρατής, επιλοποιός από τους λίγους στο νησί. Είχε μάθει την τέχνη στην Πόλη κι εδώ στο χωριό έφτιαχνε έπιπλα για τους αρχόντους κι αντάλλασε την τέχνη του με άλλες μαστοριές. Είχε βάλει σκοπό να χτίσει ένα σπιτόπουλο στο ακροχώρι πάνω από το πέλαγος για να κατεβάσει τη γυναίκα και την οικογένειά του από τη στάνη. Ήθελε να την κάνει βασίλισσα την Τζαννή του, που είχε μορφωθεί στο γαλλικό σχολείο της Πόλης και μίλαγε όχι σαν τις νησιώτισσες τραχιά και αμόρφωτα αλλά με τα «σεις» και με τα «σας» της, σα θηλυκό του κόσμου.

Α! Την αγάπαγε την Τζαννή του ο Στρατής. Σαν πέφτανε τα παιδιά στις στρωματσάδες τους κι άκουγε τις ρυθμικές ανάσες τους στον ύπνο, της τράβαγε το τσεμπέρι και της έλυνε τα μαλλιά να τα βλέπει να πέφτουνε

μοιραία στο προσωπάκι της. Κι ύστερα την ξάπλωνε στο κρεβάτι με τα καβαλέτα και την αγκάλιαζε με πάθος. Την έφτανε ώς τον έβδομο ουρανό με τα φιλά του και με τα χάρδια του. Είχε μάθει τον έρωτα με τις Τουρκάλες κι έβαζε όλη του την τέχνη για να ικανοποιήσει τη γαλλοσπουδαγμένη γυναίκα του.

Κι εκείνη ξύπναγε πουρνό πουρνό με τα κοκόρια κι έτρεχε με φτερά στα πόδια ν' αρμέξει το γάλα απ' τη γίδα. Ήτανε καλοζωισμένη, καλοταϊσμένη από έρωτα κι όλο τραγούδαγε με την κοντράλτα της φωνή: *«Ήρθαν τα θαλασσοπούλια, της πατρίδας το καμάρι...»*

Ο Στρατής γοργά ανόρθωσε το δίπατο στενό σπιτάκι στο ακροχώρι με θέα το πέλαγος, όπως είχε ζητήσει η γυναίκα του. Της το στόλισε με καναπέδες από ξύλο κερασιάς, που σκάλισε με όμορφα σχέδια για να της κάνει το κέφι. Τούτο το ξύλο το 'χε αγοράσει από Χιώτη ναυτικό με αντάλλαγμα λίγες λίρες από την προίκα της. Κι εκείνη γέμισε τη σάλα με μπακίρια που της είχε φέρει κάποτε ο πατέρας της γυρνώντας από την Πόλη.

Στόλισε τον τοίχο πάνω από το τζάκι με πήλινα πιάτα που ζωγράφιζε η ίδια όταν ο Στρατής έλειπε στη δουλειά και τα παιδιά τρέχανε στους δρόμους με τα γειτονόπουλα. Και ύφαινε στον αργαλειό πετσέτες με σχέδια χρωματιστά που κρέμασε σ' όλους τους τοίχους για να κρύβει τη λευκή γύμνια τους.

Κι όταν περίσσευε καιρός ύφαινε με το φως του λυ-

χναριού, κρυφά απ' τα ζηλόφθονα μάτια της γειτονιάς, χαλιά με μαλλί που έπαιρνε από τα πρόβατα της τρίτης αδελφής της, πάνω στο βουνό, και τα 'ξαινε στο μύλο της κυρα-Παρασκευής. Τα βούταγε στο χρώμα με τα χεράκια της και διάλεγε σχέδια που είχε σταμπάρει στα πήγαιν'έλα της από την εξοχή, όταν η άνοιξη άνθιζε με τις μαργαρίτες και τις παπαρούνες να ερωτεύονται.

Οι γειτόνισσες τη ζήλευαν γιατί ήταν μη μου άπτου, γιατί ερχόταν απ' τη Βασιλεύουσα και είχε τον τουπέ τής γαλλικούς, γιατί κατάφερε να νικήσει τις δυσκολίες και ν' αποκτήσει καινούργιο σπίτι στην κόψη του ακρωτηριού πάνω απ' το πέλαγος. Ώς και η πρωτότοκη η αδελφή της, η Καλλιόπη, δεν τη συγχωρούσε που χάρη στην αγάπη του Στρατή της είχε κατεβεί από τη στάνη στη Χώρα ανατρέποντας όλα τα δεδομένα.

Με τη μικρότερη, την Κατίνα, τα βρίσκανε οι δυο τους, γιατί εκείνη είχε καταδικαστεί να μένει με τον άντρα της σε μια καλύβα πάνω στο κορφοβούνι με θέα το ηφαιστειο, που, αν και μισοκοιμισμένο, συνέχιζε ν' αχνίζει στην καρδιά του νησιού. Γεννοβολούσε κάθε χρόνο και παραπονιόταν που τα πρόβατα δεν είχαν πρασινάδα να βοσκίσουν για να κάμουν γάλα και κρέας και τρίχωμα να τα πουλήσουνε για τον επιούσιο.

Η Τζαννή προσπαθούσε να ισορροπήσει το χάος ανάμεσα στις αδελφές της, που φαινότανε να είχαν γεννηθεί σε άλλους τόπους από διαφορετικούς γονείς. Η πρώτο-

τοκη, η Καλλιόπη, ήταν αριστοκράτισσα, κρατούσε τους τρόπους του γαλλικού σχολείου της Πόλης, περπάταγε καλοντυμένη τις Κυριακές με το σύζυγο αλαμπρατσέτα στο λιμάνι και κάθονταν στο καφενείο για ένα υποβρύχιο μετά τον εκκλησιασμό στην Παναγιά των Βράχων. Ήταν δυστυχής που είχε μείνει άτεκνη, αλλά προτιμούσε τη μοίρα της από κείνη της Κατίνας, που πάλευε να μεγαλώσει πέντε παιδιά χωρίς τα απαραίτητα μέσα.

Τα Ψυχοσάββατα σμίγανε οι τρεις αδελφές και τραβούσανε για το νεκροταφείο να διαβάσουν τρισάγιο στη μητέρα τους που είχε θαφτεί στα χώματα του νησιού. Σαν παδοπούλες είχαν προτεραιότητα και τύχαιναν θερμής υποδοχής από το σεβάσμιο παπα-Γεράσιμο, που εγκατέλειπε αμέσως τις άλλες του υποχρεώσεις και έτρεχε να τις εξυπηρετήσει ως όριζε το προσωπικό του πρωτόκολλο.

Τις Μεγαλοπαρασκευές συναντιόνταν στα σκαλοπάτια της Παναγιάς των Βράχων με τα κεράκια τους και τα λουλούδια για τον Επιτάφιο. Ανέβαιναν αγόγγυστα τα ενενήντα εννιά σκαλοπάτια, που φιδογύριζαν στο βράχο, βουτώντας το βλέμμα στο αγριεμένο πέλαγος. Η φύση έφερνε μυρωδιές ανάτασης, ενώ τα κύματα σφάδαζαν στους βράχους ανακαλώντας τη χειμωνιάτικη τρικυμία. Έκαναν μεγάλους σταυρούς και γονάτιζαν μπροστά στο χρυσοποίκιλτο εικόνισμα της Παναγιάς ζητώντας υγεία και προκοπή για τις οικογένειές τους.

Οι άντρες τους –ποτέ μα ποτέ– δεν έσμιγαν, ούτε

στους καφενέδες ούτε στα σπιτικά τους ούτε στην εκκλησιά τις Κυριακάδες. Ήταν ξένοι και μείνανε πάντα ξένοι, παρότι παντρευτήκανε τρεις αδερφές. Όσο για τους αδελφούς τους, αυτοί είχαν ξενιτευτεί από χρόνια στην Αμέρিকা για να υποστηρίξουν τις οικογένειές τους στο νησί – και οι νυφάδες δεν το 'χαν σε καλό να διατηρούν σχέσεις με τις κουνιάδες, μην και υπολογίσουν στα λιγοστά δολάρια που λάβαιναν από τους ξενιτεμένους άντρες τους για τα δικά τους έξοδα.

Μια μέρα, εκεί στα ξαφνικά που η Τζαννή ήταν τρισευτυχισμένη με το καινούργιο σπίτι και τα τρία βλαστάρια της, ήρθε ο Στρατής αλαφιασμένος απ' το δρόμο. Ιδρωμένος και καταπονημένος, με πρόσωπο βαρύ, της ανακοίνωσε την απόφασή του:

«Τζαννή, δεν είναι ζωή εδώ σε τούτο το μαραμένο τόπο. Είμαστε καταδικασμένοι να δουλεύουμε σα σκλάβοι και προκοπή να μη βλέπουμε. Θα πάρω των ομματιών μου κι εγώ σαν τους άλλους να πάω στην Αμέρিকা, να δουλέψω στους σιδηρόδρομους και να οικονομάω δολάρια να σας στέλνω. Δεν τη θέλω άλλο ετούτη τη μιζέρια».

Τα μάτια της γέμισαν δάκρυα. Μάντευε πως είχε έρθει κι εκείνού η ώρα να αλαργέψει για να βρει την τύχη του, όπως είχαν πράξει τ' αδέρφια της και τόσοι άλλοι νησιώτες όλ' αυτά τα τελευταία χρόνια. Έτρεξε να τον αγκαλιάσει, να τον συγκρατήσει:

«Μα, Στρατή μου, εμείς καλά περνάμε. Έφτιαξες το

σπιτάκι μας, είσαι τεχνίτης σπουδαίος, όλοι ζητάνε τη δουλειά σου. Γιατί να φύγεις, τζοβαίρι μου, στα ξένα, να μείνουμε απροστάτευτοι εγώ και τα παιδιά μας; Ο πατέρας μου ξέμεινε στην Πόλη και τ' αδέρφια μου κι αυτά στην Αμέρικα πήγαν. Δεν υπάρχει άντρας σ' αυτό τον τόπο να στηριχτώ».

«Σου λέω, Τζαννή γυναίκα μου, το πήρα απόφαση. Δε με σταματάει τίποτε. Θα πάρω το καΐκι του καπτάν Νικόλα κι όπου με βγάλει. Θα φτάσω στην Αμέρικα, θα δουλέψω και θα σας στέλνω δολάρια, να ζείτε σαν ανθρώποι εσύ και τα παιδιά μας. Και μια μέρα θα γυρίσω να σας πάρω εκεί μακριά, που λένε πως είναι ο Παράδεισος».

Η Τζαννή δεν είπε τίποτε παραπάνω. Το πρόσωπό της σκλήρυνε μεμιάς, για να μην προδώσει τον πόνο της εγκατάλειψης που ένιωθε να έρχεται. Ανέβηκε στον οντά τους, μάζεψε τα λιγοστά του ρούχα και τα 'βαλε σε μια πάνινη σακούλα για να 'χει να πορεύεται ο άντρας της στα ξένα.

Ύστερα έβγαλε απ' το στρώμα πέντε χρυσές λίρες και λίγα φλουριά κωσταντινάτα που 'χε φέρει μαζί της απ' την Πόλη και του τα παρέδωσε με την ευχή να έχει καλό κατευόδιο:

«Πάρ' τα, Στρατή μου, ν' αγοράσεις το εισιτήριο με το ατμόπλοιο για την Αμέρικα. Πάρ' τα να κάνεις τη ζωή σου ευκολότερη. Η Παναγιά να ευλογάει το δρόμο σου».

Αλλά ο Στρατής δεν καταδέχτηκε να αφαιρέσει απ' την προίκα της άλλα φράγκα για να βρει εκείνος την τύχη

του στα ξένα. Το βράδυ, μονάχα, ήπια στην ταβέρνα, κατέβασε δυο καρτούτσα κρασί στον Λεωνίδα, μέθυσε και χόρεψε με το λαούτο που συνόδευε κλαίγοντας –θαρρείς– τα λόγια του μισεμού για τους ξενιτεμένους.

Η Τζαννή έβαλε τα παιδιά για ύπνο και πήρε το σκαμνί της να βγει στην αυλή. Ως εδώ απάνω έφταναν τα γοερά τραγούδια του λαουτάρη για το φευγικό του αγαπημένου της. Τα δάκρυά της κύλησαν καυτά, έγιναν αναφιλητά για το πεπρωμένο της. Ήταν γραφό να χάσει το Στρατή της στην Αμέρικα, σκεφτόταν με πόνο θηλυκό κι απελπισμένο. Δεν παρηγορούνταν ούτε από το γεγονός πως εκείνος αναχωρούσε από τον τόπο τους για να τους στέλνει λεφτά να βελτιώσουν τη ζωή τους στο πελαγοδαρμένο νησί.

Όταν κατάλαβε πως τα όργανα σωπάσανε, μπήκε βιαστικά στο σπίτι και ξάπλωσε στο κρεβάτι παριστάνοντας την κοιμισμένη. Ο Στρατής ήρθε παραπατώντας και πλάγιασε σε μια κουρελού στη σάλα. Δεν είχε το κουράγιο ν' ανέβει τα στενά σκαλοπάτια του ξύλινου καταρράχτη, ν' αντικρίσει τη γυναίκα του, που ήξερε πως πόναγε βαθιά στα φυλλοκάρδια της κι ας του παρίστανε τη γενναία.

Την άλλη μέρα η Τζαννή μαζί με τα τρία παιδιά τους κατέβηκαν στο λιμάνι. Αποβραδís, για το καλό, είχε ξεπλύνει στη θάλασσα το καντήλι του Αϊ-Νικόλα, προστάτη των ναυτικών. Τον ξεπροβόδισε έχοντας μαζί της ένα μάτσο από μυρωδάτους βασιλικούς. Στο σάκο με τα ρούχα

έχωσε και μια εικόνα της Παναγιάς των Βράχων να τον φυλάει τον καλό της στο μεγάλο υπερατλαντικό ταξίδι της αναζήτησης μιας ευνοϊκότερης μοίρας.

«Να το προσέχεις, καπτάν Νικόλα, το σκαρί σου, να φτάστε στον Πειραιά με το καλό», είπε αγκαλιάζοντας το Στρατή περίλυπη, ζωσμένη θάνατο πες, για το μεγάλο αποχωρισμό. Είχε προαίσθημα πως ο άντρας της δε θα γυρνούσε ποτέ πια στο νησί, πως ο Ποσειδώνας θα τον άρπαζε για πάντα απ' την αγκαλιά της.

Τα παιδιά είχαν μπει στην ατμάκατο του καπτάν Νικόλα και περιεργάζονταν το τιμόνι, τα διπλωμένα πανιά, τα κατάρτια. Ήταν χαρούμενα που έφευγε ο πατέρας τους, καθώς είχαν την ευκαιρία να πατήσουν τα ποδαράκια τους στο μεγάλο πλεύσιμο του Χιώτη καπετάνιου, που το βλέπαν με θαυμασμό να αγκυροβολάει στο λιμάνι μια φορά το μήνα.

Η Μαργαρίτα ήταν η μόνη που ψυχανεμιζότανε πως ο πατέρας τους έβαζε πλώρη για ταξίδι μεγάλο κι αλαργινό στην Αμέρικα. Πήγαινε να δουλέψει για να τους στέλνει δολάρια και να τους κάμει πλούσιους.

«Μαργαρίτα μου, εσύ να προσέχεις τη μάνα σου», την είχε ορμηνέψει την προηγούμενη μέρα. «Κι εγώ θα σας στέλνω δολάρια, να σου ψωνίζει υφάσματα και φλουριά για τα προικιά σου. Να 'σαι καλή κοπέλα και να τη βοηθάς στο σπίτι. Να φροντίζεις και τα μικρά. Να κάνεις δουλειές και να της κρατάς παρέα».

Κι ήρθε η ώρα της μεγάλης φυγής. Ο καπτάν Μανώλης έβγαλε τα παιδιά απ' το σκαρί και τα παρέδωσε στην Τζαννή. Εκείνη πέταξε τους βασιλικούς στη θάλασσα για κατευόδιο. Ο Στρατής άφησε πίσω του το λιμάνι στρέφοντας την πλάτη να μην τους βλέπει άλλο που τους εγκατέλειπε για μια ευκαιρία στη ζωή. Βαθιά μέσα του το 'χε αποφασίσει πως δε θα ξαναπάταγε το ποδάρι του σε τούτο τον καταραμένο τόπο της ανυδρίας, της τρικυμίας, της λάβας και των ανεμοδαρμένων βράχων.

Είχε από νωρίς αντιληφθεί τις δυσκολίες της άγονης πατρικής γης. Γι' αυτό είχε δραπετεύσει έφηβος στην Πόλη σε αναζήτηση ενός καλύτερου αύριο. Μα τα 'φερε η μοίρα και οι Τουρκαλάδες αγρίεψαν με τα γεγονότα του '15 κι αναγκάστηκε να πάρει τη γυναίκα του την Τζαννή να ξαναγυρίσουν πίσω στο νησί τους.

Έτσι, για χρόνια δούλεψε με τα χέρια του, έντυσε όλα τα πλουσιόσπιτα της Χώρας με τα καλοσμιλεμένα έπιπλα της αξιοσύνης του κι έφτιαξε το σπίτι για την οικογένεια και την Τζαννή του. Πέτυχε να κατεβάσει την αρχοντοπούλα απ' το αγροτόσπιτο του γυμνού βουνού στο φρύδι του Αιγαίου, όπως εκείνη αγαπούσε. Όμως, μάτωνε η ψυχή του καθώς συνειδητοποιούσε πως στον τόπο του δεν μπορούσε να πάει ένα βήμα παραπέρα. Και πνιγόταν απ' αυτή την αναπόδραστη πραγματικότητα...

Η Τζαννή μάζεψε τα παιδιά γύρω από τη φούστα της και πήρε στην αγκαλιά το μικρό της Μανώλη. Έμειναν οι

τέσσερις ν' αγναντεύουν το καΐκι του καπτάν Νικόλα, ώσπου έγινε μια μικρή κουκκίδα στον ορίζοντα και χάθηκε πέρα μακριά στο πέλαγος.

Οι επόμενες μέρες χωρίς την παρουσία του Στρατή πέρασαν για την Τζαννή μέσα σε βουβά κλάματα. Έκρυβε την αγωνία της για την τύχη του στα λινά σεντόνια που 'χε κεντήσει με μεταξωτή κλωστή για τη γαμήλια νύχτα. Χάιδευε το μαξιλάρι του. Κι όταν ησύχαζε απ' το κλάμα, έπαιρνε το Μανώλη πλάι της να γεμίζει το κενό της απουσίας του κύρη της. Μερικές νύχτες γλίστραγε και η Μαργαρίτα στη μέση, καθώς ένιωθε μεγαλύτερη ασφάλεια στην αγκαλιά της μάνας τώρα που ο πατέρας είχε φύγει.

Έτσι περνούσαν οι μήνες και η Τζαννή έκανε την καρδιά της πέτρα για να μην πονάει από τις μύριες έγνοιες που της τριβέλιζαν το νου: πού να 'ταν τώρα, με τι λεφτά να πήρε το υπερωκέανιο για την Αμέρিকা, ποιος να τον περίμενε στη Νέα Υόρκη, πού να 'μενε άραγε, με ποιους να 'χε συναντηθεί, να 'χε σμίξει τάχα με τα αδέρφια της, να 'χε βρει δουλειά;

Από τον πρώτο κιόλας μήνα κατέβαινε στο λιμάνι για να προλάβει το ταχυδρομείο, όταν έφτανε καράβι από τη Ρόδο. Μα γράμμα δεν ερχόταν, κι είχε πειστεί πως κάτι ανάποδο είχε λάχει στο Στρατή της.

«Μάνα, ήρθε γράμμα απ' τον πατέρα;» ρωτούσε μονότονα η Μαργαρίτα, που ήτανε κοριτσόπουλο κι ένιωθε την αγωνία της. Παρότι δε μεσολαβούσαν λόγια ανάμε-

σά τους, η κόρη μάντευε τη βαθιά της λύπη, που δε λάβαινε μαντάτα.

Η Τζαννή άρχισε να ξοδεύει απ' το κομπόδεμά της. Πήγαινε στο σαράφη του χωριού κι άλλαζε κάθε τόσο μια χρυσή λίρα για λίγες δραχμές, που της επέτρεπαν ν' αγοράζει τα άκρως απαραίτητα της καθημερινότητάς τους.

Σιγά σιγά εγκατέλειψε τον αργαλειό και τα κεντήματα και πήρε την άγουσα με τους χωρικούς για τον κήπο της, όπου φύτεωναν οπωρολαχανικά, ντομάτες και άλλα ζαρζαβατικά, αναγκαία για το καθημερινό τους τραπέζι. Η Τζαννή άρχισε να εξοικειώνεται με το ρόλο της αγρότισσας στην κακοτράχαλη γη, αφού δεν έβλεπε φως από την ξενιτιά του κύρη της στην Αμέρικα.

Ο ήλιος όργωνε το πρόσωπό της, σκλήραινε τα χαρακτηριστικά της, πάγωνε τα δάκρυα της λύπης και της απογοήτευσης. Τα χέρια της, που ήταν καμωμένα να γράφουν γαλλικά με το πενάκι, να κεντάνε και να υφαίνουν στον αργαλειό, έπιαναν την τσάπα χτυπώντας με μανία την άνυδρη γη. Στην αρχή μάτωναν από την απειρία της χειρωνακτικής δουλειάς. Αλλά τελευταία είχαν σκληρύνει γεμίζοντας σβόλους.

Η αρχοντοπούλα η Τζαννή με τα «σεις» και με τα «σας» και με τα γαλλικά της, η μορφωμένη κόρη του Πρωτοσύγκελλου της Πόλης, είχε καταντήσει σαν τη μικρή της αδελφή που έβοσκε τα πρόβατα πάνω στο βουνό με τον τσοπάνο σύζυγο και τα πέντε παιδιά τους.

Τώρα, αντάλασσε τα οπωροκηπευτικά της εσοδείας της με αυγά από τη γειτόνισσα, με γάλα απ' τα πρόβατα της αδελφής της, της Κατίνας, και με ψάρια απ' το Στεφανή, τον ψαρά. Ετούτη η λεπτεπίλεπτη φύση είχε μεταβληθεί σε αντρογυναίκα, που πάλευε να δαμάσει τη γη για να θρέψει τα βλαστάρια της.

Καμιά φορά τής ερχόταν να πηδήξει απ' το βράχο για την κατάντια της ν' απομείνει μοναχή, χωρίς τον άντρα της, να παιδεύεται τόσο σκληρά για τον επιούσιο. Αυτές τις ώρες έπαιρνε τη στράτα κι έφτανε στο ηφαίστειο. Ανέβαιναν από μέσα οι αναθυμιάσεις της λάβας κι εκείνη ρούφαγε τους ατμούς ανακατεμένους με τ' αγιάζι της νύχτας. Ένωθε πως πλενόταν απ' το δαίμονα που της τριβέλιζε το νου να δώσει μια και να χαθεί για πάντα.

Μια νεαρή κοπέλα, σμιλεμένη από τη γαλλοτραφή Πολίτισσα μάνα της, μεγαλώνει ανυποψίαστη στη Νίσυρο της λάβας και της γύμνιας. Όμορφη, έξυπνη, με σπουδές στην ιταλοκρατούμενη Ρόδο, αφήνεται στον έρωτα ενός νεαρού συμπατριώτη της. Στο βάθος, μακριά, φαντάζει η απουσία του πατέρα στην Αμέρিকা. Και η παρουσία της ανδρόγυνης μάνας.

Ο έρωτας της Μαργαρίτας θα ανατραπεί την έσχατη στιγμή. Και η προδοσία θα σημαδέψει όχι μόνο την τύχη της, αλλά ένα ολόκληρο νησί προκαλώντας μια συγκλονιστική ανθρώπινη καταμπόλα. Και η Μαργαρίτα; Υποκύπτει τελικά στη νομοτέλεια πως «Η Ζωή είναι μεγαλύτερη απ' την Αγάπη»;

Τα ήθη της εποχής και η ιστορία της Ιταλοκρατούμενης Δωδεκανήσου περνούν ως υπόβαθρο στο μυθιστόρημα, που κυριεύει τις αισθήσεις με τη γνησιότητα των ανθρώπινων χαρακτήρων και την αφοσίωση στις άκαμπτες παραδόσεις του νησιού της λάβας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 07964